

Koulutuksen saatavuus omalla kielellä – viittomakielisen yhteisön näkökulma

Kieliparlamentti 27.3.2013

Vähemmistöjen kielikoulutus

Tieteiden talo, Helsinki

Markku Jokinen

Toiminnanjohtaja

Kuurojen Liitto ry

Viittomakieltä käyttävät?

Viittomakieliset?

- Noin 5000 suomalaista viittomakieltä käyttävää *huonokuuloista* tai *kuuroa* henkilöä
- 6000 – 9000 suomalaista viittomakieltä käyttävää *kuulevaa* henkilöä
- Suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjiä noin 300, joista noin 150 on kuuroja
- Yhteisön parissa elää ja toimii henkilöitä, joiden suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli on äidinkieli tai toinen kieli tai vieras kieli

Näkökulmia viittomakielisten yhteisöön?

- Lääketieteellinen, kuntoutuksellinen
- Vammaispoliittinen näkökulma
- Kieli- ja kulttuurinäkökulma
- YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus
 - *Vammaisnäkökulman ja kieli- ja kulttuurinäkökulman rinnakkaisuus*
- ->->-> erilaisia viitekehyksiä lainsäädännön, koulutuksen ja palvelujen järjestämisen taustalla vaikuttamassa – ei yhtenäistä selkeää kokonaiskuvaa
- Kielellisten oikeuksien kokonaisuus näyttää sekoittuvan edelleen helposti kuulovamman perusteella myönnettäviin oikeuksiin

Missä voi opiskella viittomakieltä ja viittomakielellä?

- ei lainkaan varsinaista omakielistä kielikoulua - viittomakielikoulua
- esiopetuksessa kuulovammaisten ja muiden vammaisten päiväkodeissa tai integroituneena ns. tavalliseen päiväkotiin (koulutussuunnitelma pohjautuneena kuntoutussuunnitelmaan + esiopetuksen ops:n perusteet, 2009)
- kunnallisissa erityiskouluissa (perusopetuksen ops:n perusteet: viittomakieli äidinkielenä ja suomi viittomakielisille (äk ja kirjallisuus), 2004)
- Opetushallituksen alaisissa yleissivistävän erityisopetuksen oppilaitoksissa (Mikael-koulu, Mikkeli, Oppimis- ja ohjauskeskus Onerva | Onerva Mäen koulu, Jyväskylä, Oppimis- ja ohjauskeskus Tervaväylä | Tervaväylän koulu, Oulu)
- Kuurojen Kansanopisto, Turun Kristillinen opisto
- Bovalliuksen-ammattiopisto

- Ei vielä tarkkaa tietoa **yleisopetuksen** piirissä olevien viittomakieltä käyttävien lasten (sisäkorvaistutetta käyttävät mukaan lukien) kielellisestä tilanteesta!
- HUMAKIn ja DIAKin viittomakielen tulkkien koulutukset
- Jyväskylän yliopisto, kielten laitos: suomalaisen viittomakielen oppiaine
 - viittomakielinen akateeminen yhteisö: kuurot ja kuulevat viittomakieliset ja vieraskieliset ovat opiskelleet yliopistossa suomalaiseen viittomakieleen ja kuurojen kulttuuriin liittyviä akateemisia opintoja jo yli kymmenen vuoden ajan
 - viittomakieliset voivat opiskella äidinkielellään
 - opiskelukielinä ovat myös suomi ja englanti
 - yliopisto järjestää tulkkauksen tarvittaessa

Lisätietoa tulossa

- *Opetushallituksen kanssa menossa selvitys kuurojen ja viittomakieltä käyttävien oppilaiden lukumäärästä ja opetusjärjestelyistä (OKM:n ja OPH:n tulossopimus)*
- *Menossa myös Kelan tutkimusosaston ja HUMAKin rahoittama tutkimushanke ”Sisäkorvaistutteen saaneiden lasten kuntoutuksen ja tulkkauspalvelun tarkoituksenmukaisuus ja tulevaisuuden tarve”. Tutkimuksen suorituspaikka HUMAK ja tutkijana FT Päivi Rainò.*

Lainsäädäntö?

- Päivähoitolaki ja päivähoidon henkilöstön kelpoisuutta koskevat säädökset puutteellisia – yhtenäistä velvoitetta omakielisen palvelun järjestämiseen ei ole
- Viittomakielisen opetuksen tarjoamiselle on velvollisuus vain perusopetuksessa (vk:tä ensimmäisenä kielenä oppineille kuuroille)
- Perusopetuslain (628/1998) 10 §: Kuulovammaisille tulee ***tarvittaessa*** antaa opetusta myös viittomakielellä.
- Lukiossa kielen voi valita oppiaineeksi (ei sisälly yo-tutkinnon valikoimaan)
- Opetusjärjestelyt vaihtelevia kaikilla opintoasteilla
- Viittomakielisillä luokan- tai aineenopettajilla ei ole kelpoisuutta hakea virkaa kuulovammaisten kouluissa, vaikka heillä on taito opettaa vk:tä äk:nä ja suomea toisena kielenä

Omakielistä opetusta vai
erityisopetusta?

Haasteita

- Perusopetuksen pienten opetusyksiköiden kirjava oppilasaines + opetusjärjestelyt
- Kuurot, kuurosokeat, huonokuuloiset, muut tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevat oppilaat usein samassa ryhmässä + eri luokka-asteet
- Suomen kieli (puhe ja kirjoitus), viittomakieli, suomenkielen mukainen viittominen, viitottu puhe, tukiviittomat, muut kommunikaatiomenetelmät -> kielivalinnat useimmiten muiden lasten kuin viittomakielisten ehdoilla
- Valtaosa opettajista ei äidinkielisiä – ei varsinaista koulutusta viittomakielestä ja viittomakielellä opettamisesta
- Lähikouluissa ei aina mahdollista käyttää viittomakieltä – koulunkäyntiavustaja tai tukiviittomia käyttävä viittomakielen tulkki

Haasteita

- Koulu- tai kuntakohtaisia varoja ja opettajaa ei aina löydy
- Viittomakielisten ikäluokat pieniä + kuntien resurssipula
- Suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien asema
- Viittomakieltä ei tueta perus- ja lukio-opetuksessa, kuten saamen, romanin tai vieraskielisten oman äidinkielen opiskelua (vrt. asetus perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista, 1777/2009)
- -> -> -> **Virikkeellinen ja saavutettava viittomakielinen oppimisympäristö on loppujen lopuksi harvinainen asia!**

Toteutuuko perustuslain tarkoitus viittomakieltä käyttävien koulutuksessa?

- Perustuslain 17 §, 3 momentti viittomakieltä käyttävien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien kansallinen lähtökohta: ”Viittomakieltä käyttävien ... oikeudet turvataan lailla.” → ns. vähemmistöjen turvasääntö = perustuslaintasolla suojattu oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan = viittomakielen asema kielenä tunnustettu perustuslaintasolla

Viittomakielisen omakielisen koulutuksen saatavuus paranee

- a) perustamalla viittomakielinen koulu
- b) käynnistämällä viittomakielinen kielipesätoiminta
- c) luomalla kiertävien viittomakielisten opettajien verkosto
- d) luomalla virtuaalinen kansainvälinen viittomakielinen koulu
- e) aloittamalla systemaattinen viittomakielen opetuksen ja oppimisen tutkimus
- f) muuttamalla valtakunnallisen peruskoulutuksen kieleksi kaikille viittomakieli
- g) purkamalla rajat erityisopetuksen ja omakielisen opetuksen välillä TAI poistamalla erityisopetustarpeen osoittaminen viittomakieliseen opetukseen pääsemiseksi
- h) luomalla viittomakielisen oppimateriaalin tuotantojärjestelmä